

Remissvar från studieförbundet Ibn Rushd på betänkandet Statligt stöd till trossamfund i ett mångreligiöst Sverige SOU 2018:18

Ibn Rushd har fått möjlighet att yttra sig över slutbetänkandet från utredningen Statligt stöd till trossamfund i ett mångreligiöst Sverige. Ibn Rushd svarar på remissen utifrån sin roll som statsbidragsberättigat studieförbund med stor andel verksamhet i samarbete med trossamfund och församlingar. Vi uppfattar utredningens underliggande syfte som att staten vill att de grundläggande värderingar som samhället vilar på ska stärkas och delas av fler. Med dessa utgångspunkter har vi analyserat utredningens förslag och resonemang.

Demokrati sitter inte i generna. Det är inget man antingen har eller saknar. Ingen föds demokratisk – det är en process att bli demokrat. Samma sak gäller organisationer. Det är därför viktigt att det är möjligt att genomgå demokratiseringsprocesser. Det finns en risk att utredningens förslag att hela trossamfundet och alla dess församlingar riskerar att förlora rätten till statligt stöd utifrån vad varje enskild person på lokal nivå gör, leder till incitament att hålla alla som inte är fullt upp färdiga med sin demokratiseringsresa utanför samfundet. Frågan är hur dessa personer och organisationer då ska kunna fortsätta sin demokratiseringsprocess. Ibn Rushds erfarenhet är att utbyte och samarbete är viktigt för att organisationer och personer ska utvecklas i än mer demokratisk riktning.

10.3.4 Risk för oförutsedd konsekvens av att inkludera avgiftshjälpen i det stöd som kan dras in

Utredningen menar att det är bra att stärka trossamfundens förutsättningar för egenfinansiering, exempelvis genom att öka antalet medlemmar och betjänande som använder avgiftshjälp. Men förslaget att även avgiftshjälpen ska dras in om ett trossamfund inte längre har rätt till stöd minskar sannolikt trossamfundets incitament att öka antalet personer som betalar avgiftshjälp istället för att betala medlemsavgift direkt till trossamfundet. Det riskerar alltså att leda till motsatt utveckling än utredningen vill se. Kanske kan man överväga att inte inkludera avgiftshjälpen i det stöd som kan dras in, alternativt hantera problemet genom att göra det möjligt för ett trossamfund som förlorat rätten till stöd att betala staten en serviceavgift för fortsatt användning av avgiftshjälpen.

10.3.6 Bra förslag att inrätta ett särskilt stöd för utbildning och fortbildning av trossamfunds företrädare och anställda
Ibn Rushd välkomnar förslaget. Det identifierade utbildningsbehovet är reellt. Ett riktat stöd är också mer träffsäkert än en motsvarande ökning av det generella anslaget till folkbildningen. Studieförbund som samarbetar nära trossamfund, inklusive Ibn Rushd, gör redan i dag en hel del verksamhet med trossamfund och församlingar inom ramen för folkbildningsverksamhet med statsanslag. Ramarna för den verksamheten gör dock att de särskilda utbildnings- och fortbildningsbehov för företrädare som utredningen har identifierat inte kan mötas enbart med folkbildning som finansieras med det generella folkbildningsanslaget. Till exempel ska folkbildning vara fri och frivillig, och det är tveksamt om yrkesutbildning och yrkesfortbildning kan sägas vara fri och frivillig. Det finns också gränser för hur många timmar en vecka en studiecirkel kan pågå. På det stora hela är förslaget alltså väl avvägt. Ibn Rushd välkomnar också att just studieförbund nämns som en möjlig anordnare av utbildningar av detta slag.

12.8.4 Bra förslag att ha ett exkluderande demokratikriterium

Ett exkluderande demokratikriterium är sannolikt mer rättssäkert. Det är också ett bra förslag att det är beslutsmyndigheten som har bevisbördan.

12.8.5 Förslaget innebär hård kollektiv bestraffning av hela trossamfundet om problem uppstår i en lokal församling
Eftersom det är trossamfundet som är stödberättigat bör det vara trossamfundet agerande som ska bedömas i fråga om att efterleva demokratikriteriet. Det är skillnad på att trossamfundet har ett aktivt ställningstagande, och om någon person i en lokal församling gör något problematiskt. Om ett problem uppstår i en lokal förening, bedöm då hur trossamfundet agerar. Markerar man tydligt mot det som hänt och vidtar åtgärder, eller ställer man sig bakom det inträffade och försvarar det? Det bör vara den centrala frågan. Om en enskild företrädare eller ledare agerar i strid mot trossamfundets ställningstaganden bör detta inte leda till att trossamfundet förlorar rätten till stöd, om trossamfundet agerar tydligt mot det inträffade.

För små och resurssvaga trossamfund är det helt enkelt inte möjligt att ha ständig koll på allt som sker i samtliga små lokala församlingar. De resurserna finns inte. Om förslagen blir verklighet och tillämpas hårt finns en risk att relativt sett större församlingar sannolikt kommer att vilja ha "säkerhetsmarginal" för att inte riskera sina egna statliga bidrag, och hålla mindre och något mer omogna församlingar utanför trossamfundet. Inget tyder på att sådan isolering kommer göra små församlingar som ännu har en bit kvar

på sin demokratiseringsresa mer demokratiska och jämställda. (Här pratar vi alltså inte om grovt problematiska församlingar, utan bara om i stort sett välfungerande församlingar där en individ har gjort fel.)

Om problem uppstår i en lokal församling vore det bättre att bedöma hur trossamfundet då agerar (eller agerade när de först fick kännedom om saken). Om sanktioner blir aktuella bör dessa i första hand handla om att ställa ytterligare krav på proaktivt arbete för att stärka demokratiska värderingar och synsätt, och på att trossamfundet är tydligt med att inte stå bakom eller tolerera saker som bryter mot dessa värderingar. (Här kan vi och andra studieförbund bistå trossamfundet genom utbildningsinsatser och studieprogram.) Att direkt dra in rätten till stöd för hela trossamfundet för att en eller två enstaka individer eller föreningar gjort fel är dels inte proportionerligt, och kommer dels att försvåra för trossamfundet att komma till rätta med problemet. Självklart ska stöd kunna dras in, men om syftet är att stärka de värderingar som samhället vilar på är krav på trossamfundet att agera mot det inträffade och förhindra att det händer igen genom aktiva åtgärder ett bättre alternativ vid mindre förseelser. Ibn Rushd menar alltså att det vore kontraproduktivt att tillämpa den undantagsregel som utredningen föreslår restriktivt.

14.5 Bra förslag att beslut ska fattas av ett särskilt råd kopplat till myndigheten SST

Studieförbundet Ibn Rushd tillstyrker förslaget att ärenden som berör stöd till trossamfund ska prövas av myndigheten SST. Det är viktigt att den instans som fattar besluten har god kunskap om religioner som finns i Sverige, och så att säga kan sektorn. Det verkar klokt att inrätta särskilt beslutsorgan kopplat till myndigheten.

Tillämpningen blir avgörande för konsekvenserna för trossamfund och församlingar

Som studieförbund som förvaltar delar av statsanslaget till folkbildningen reflekterar vi naturligtvis över om förutsättningarna för vem vi kan samarbeta med kommer att förändras om utredningens förslag blir verklighet. Kommer studieförbund att kunna samarbeta med församlingar som tillhör trossamfund som inte har rätt till statligt stöd, och använda medel från folkbildningsanslaget till verksamhet med dessa?

13.5 För hur lång tid tillbaka ska återbetalning av stöd kunna ske?

Om förlorad rätt till stöd också innebär återbetalning av stöd som fått under flera år, innebär detta en stor ekonomisk risk för resurssvaga trossamfund med små ekonomiska marginaler. Det finns en risk att trossamfund inte kommer våga ta emot statligt stöd

för att ett ev. framtida återbetalningskrav skulle riskera hela trossamfundets ekonomi.

Viktigt att tydliggöra hur lång tid en händelse ligger trossamfund i fatet

När utredningens förslag nu ska bearbetas till en ev. proposition till riksdagen är det viktigt att tydliggöra preskriptionstiderna för förseelser. Hur gamla händelser kan ligga till grund för att neka ett trossamfund rätt till statligt stöd? För hur lång tid dras rätten till stöd in? Om något sagt eller gjort något för många år sedan och är aktiv i en församling i dag, ska det ligga till grund för att hela det samfundet förlorar rätten till statsbidrag?

Detta yttrande har beslutats av förbundsrektor Omar Mustafa.

Omar Mustafa

27/2-18
Solna Datum